

Ein av okkara mætastu málsnillingum, sum Føroyar hava fostað, er Christian Matras. Í Máltingi, bind 1, sum málstovnur Fróðskaparseturs gevur út, skrivur Jóhan Hendrik W. Poulsen, professari, sera áhuga-verd orð um málrættarmannin Chr. Matras, bæði sum týðara og yrkjara. Átlanin skal ikki verða at triva í tað, sum Jóhan Hendrik skrivur, tí tað verður ov drúgt. T.d. kann nevast, at Christian – saman við M. A. Jacobsen – gjørdi tað Føroysku-Donsku orðabókina, sum kom út alment í 1928. Sjálvur tekur Chr. Matras soleiðis til orða um Mikkjal Dánjalsson á Ryggi – sambært nøkrum Menta-fólkum: »Hetta, sum lagt er á okkum, at búgva føroyskt mál út til at vera eitt gott amboð, at gera eitt talað mál eisini til eitt lærdómsmál og til eitt mál, sum ført er fyri at nevna alt, sum nútíðin ber inn á okkum, við føroyskum orðum«.

Hetta hevur Mikkjal hugsað um. Og eg festi meg við orðini »hetta, sum er lagt á okkum«.

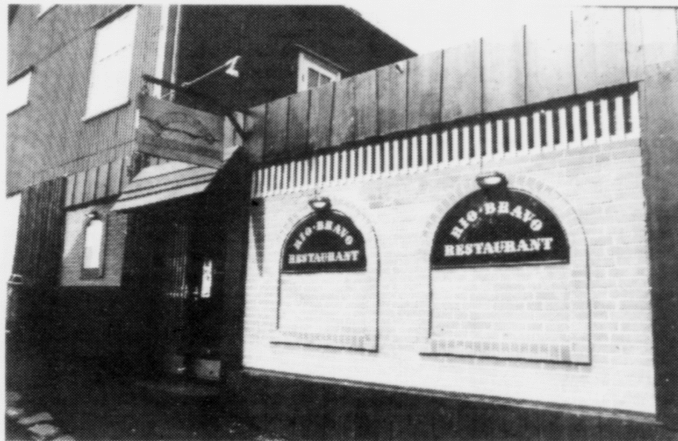
Chr. Matras sjálvur var framúr til at smíða nýggjgjørd, (i.e. nýggj) orð.

Hann smæðist ikki við at nýta útlendsk orð, serliga frøði- og yrkaorð, tá ið stúlur og fatan krevja tað. Er føroyskt orð ikki fyri hendi, nýtir hann fremmandorðið. Vit kunnu taka okkurt dømið úr rúgvuni, sum Chr. Matras hevur smíðað: lívfrøði fyri biologi; lívfrøðingur fyri biolog; sálarfrøði fyri psykologi; sálarfrøðingur fyri psykológ, og so framvegis.

Havið tí í huga: at føroyskt er høvuðsmálið í landinum, og ikki danskt. Hóast føroyskt og danskt eru nær skyld mál, eru føroyskt og íslenskt ikki minni. Vit, sum eru góð við málið, eiga tí ikki at lata okkum verða ørkymlað av donskum málburði. Vandin lúrir alla staðni, tí tað eru mál-menn í dag, sum hava lyndi til at troka góð føroysk orð av elstaði, og í staðin hýsa donskum-týskum orðum. Danska málið hevur til allar tíðir havt lyndi til at troka burtur føroysk orð. At danskir lærarar í Føroyum geva frálæru á hægri skúlastigi í føroyskum skúllum, bótir als ikki um støðuna viðvíkjandi føroyska málinum. Heldur áttu teir at tikið annað skinn um bak og syrgt fyri at tosa føroyskt. Tí verri venda teir føroyskum máli bakið, og nýta

Sjónarmið

Farið væl um málið

Hugstoytt er at síggja útlendsku skeltini, skrivur Róðin Thomsen

donsk orð, ístaðin fyri at taka eftir góðum føroyskum málburði.

Til dømis helt eg tað vera hugstoytt, tá ið eg las sera áhugaverdu grein hjá André Niclasen, studentaskúllærara, sum stendur í Máltingi, bind 4, har André tekur kvørkratak um góð føroysk orð, sum Chr. Matras so meistarliga hevur evnað. Skulu vit framvegis innihýsa donskum orðum í okkara føroyska málurtagarði, so verður illa státt. Tað ræður um, at vit veruliga tíma at varðveita føroyskt mál. Vit gerast fáment, tí alt fleiri flyta av landinum. Latíð okkum tí heldur standa sum ein og verja garð móðurmálinum at frama.

Hóast André og eg eru ikki á einum máli í øllum, hann skrivur, so eri eg samdur við honum, tá hann sigur, at vit nærum hava verið kvald í íslenskt orðum. Og tað hevur André sjálvsagt sín fulla rætt í. Hann umboðar meirilutan av teimum, sum siga sína hugsan um føroyskt mál.

Tað nýggjasta og sjónskasta av øllum er, at Fróðskaparsetrið – uttan at hava vent sær til fjøldina – beinleiðis hevur

stolið orð úr íslensktum máli. Til dømis eitt orð sum glara. Hetta orðið er beinleiðis stolið úr íslensktum. Og kortini upplýsir Orðafar, (eitt blað, sum seturstovan á Fróðskaparsetrinum gevur út), at hetta smotuliga orðið glara hevur Jóhan Hendrik W. Poulsen smíðað.

Eg haldi, at Fróðskaparsetrið átti at verið so mikið meira úti um seg alment, at lesarin fær høvi at siga sína hugsan. Málið er fyri øll, og ikki bert nakrar ávísar harrar á Fróðskaparsetrinum, sum skulu mynda mál okkara. Bløðini yðja í villum í dag. Tað er mangan, tá tú lesur í teimum, at tú hevur fingið steinar fyri breið. Hóast bløðini royna at vanda sær um málið, haldi eg, at Dimmalætting hevur vandað sær mest og best um málið. Og tað er gleðiligt.

Útvarið hevur eisini vandað sær væl um málið: hóast tíðindamenn útvarpsins javnan taka upp í saman aftur orð og setningar, sum heldur kundir verið ósagt.

Á baksíðuni í Tíðindablaðnum Sosíalúrín hin 22. juli stóð skrivað, at nýggjur súkkluverkstaður

var latin upp í Havn, við stórum skelti oman fyri hurðina: Bike Service við Bjarna Poulsen. Her síggja vit enskt og føroyskt tvinnað saman. Hetta er einki annað uttan dráp fyri føroyskt mál. Orðið bike merkir súkkla, og service tænasta. Mitt uppskot til hetta heitið kundir verið: Súkkluverkstaðið við Bjarna Poulsen. Man kanska hevur onkur annar eitt betri uppskot.

A somu gongugøtu er eitt skelti komið at standa fyri heiti á matstovu: Rio Bravo. Hygg at mjólkarbílinum, við ræðandi, skelkandi stavum á báðum síðumum, har tað stendur: Kløver Mælk.

Í lýsingum í bløðunum havi eg givið mær far um orðið: pædagógur. Orðið er óføroyskt. Og nú í seinastu bløðunum hevur sama orð staðið skrivað pædagógur; æ vorðið e og d vorðið t. Hetta er sum at søpa dustið undir gólvteppið. Minnst meg rætt, hevur sendingin Orða-

bókin í útvarpinum, sum Jóhan Hendrik, síðan á heysti í 1969, hevur skipað fyri, skotið upp orðið handlarari fyri petagóg; men tað hevur valla fingið ta góðu undirtøku millum manna, tí hava fólk heldur valt at tikið við tí vánaliga málburði.

Hvussu við orðum sum Faroe Seafood, Faroe Travel, Atlantic Airways, Faroe Stone, Faroe Waters, City Restaurant, ella Dekk Service, Super. Hetta bert fyri at nevna nøkur dømi úr rúgvuni.

Í Hvalba hoyrði eg einaferð ein óvita, sum spældi uttanfyri, siga:

»Hyggja tyrilan«. Tá mælti maður fyri munni: »Ja, nú sært tú helikoptaran«.

Hetta er einki eindømi í Føroyum, tí mangan so verða børn villeidd av teim vaksnu, sum tosa sum best ber til. Tað sjónskasta dømið er, at børn saman við foreldrum sínum, sita og hyggja at sjónvarpi við donskum tekstum, og einki er so ræðandi sum teknifilmarnir, at hetta er eins og at geva børnunum steinar fyri breið.

Gevið børnunum tykkara bókur við føroyskum tekstum. Lærið børn tykkara kvæðini uttanat. Tað er mettandi fyri sálin. At børn verða havd í barnagørðum, er alt annað enn gott. Ein mamma, sum ikki er góð við málið, gevur barn sitt í fangi á petagógnum. Fyrr lutuðu børn í øllum dagsins arbeiði saman við foreldrum sínum. Meðan børnin lýddu á, lærdu foreldrinu tey, hvussu hvørt einstaki hugtak æt, sum varð nýtt

í tí dagliga arbeiðinum. Og spyrst tú barnið í dag, stendur tað sum Kárus. Mong orð tykjast hava fest rót í føroyskum máli. Hetta er at fegnast yvir. Til dømis kann eg nevna, at orðið tyrila, eins og orðið telda, hevur fingið fótin fyri seg í føroyskum máli, enn heldur orðið helikoptari. Orðið ha, sum fólk hava lyndi til at taka upp í saman aftur, er ein málspilla. Ikki er tað vakurt at siga ha. Vánaligasta mál, tú lýðir á, er mál politikaranna. Við at lýða á mál teirri, er tá nógv betri at sita svangur.

Í Hvalba, har eg gekk barnaskúlan, gav lærdomurin mær einki. Barnaskúlin hevði – satt at siga – ongan týðning fyri meg málsliga, tí umstøður hjá mær vóru so vánaligar, at eg í barnaskúlanum kundi sammetta meg við tann misháttað dunnuungan, ið varð sparkaður og sligin alla staðni, hann kom; sum mæti danski rithøvundin, Hans Christian Andersen, feldi á blað.

Hóast tungan andróður og onga eggjan málsliga í barnaskúlanum, í Hvalba, so náddu teir ongantið at beina fyri mær. Tí sum eg havi sagt: Føroyskum mál havi eg tó altíð havt alsk fyri. Vandamálið er: tíma vit at varðveita føroyskt mál, verða við øll at taka saman hendur og standa sum ein og verja garð okkara móðurmáli at frama.

Blíðar heilsanir,

Róðin Thomsen,
Tórshavn

Auktionsleder

Efter Justitsministeriets bestemmelse opslås herved hvervet som auktionsleder ved Suderø syssel ledigt.

Beskikkelsen som auktionsleder kan kun meddeles personer, der har dansk indfødsret, er fyldt 25 år, men ikke 70 år, og er vederhæftige.

Auktionslederen er pligtig at stille sikkerhed, hvis art og størrelse senere vil blive fastlagt.

Ansøgninger, der stiles til Justitsministeriet, skal indsendes til Dommerkantoret, C. Pløyersgøta 1, Postbox 28, FR 110 Tórshavn, senest den 25. august 1994.

Sorenskriveren (Dommeren)
på Færøerne
den 26. juli 1994